

AXBOROT ASRIDA KITOBXONLIKNING DOLZARBLIGI

Akramjonova Muhlixa Ikromjon qizi
O'zbekiston Xalqaro Islomshunoslik akademiyasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda kitobxonlikning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyati va dolzarbligi tahlil etiladi. Maqolada zamonaviy raqamli vositalarning kitob o'qish odatlariga ta'siri, yosh avlod orasida o'qish madaniyatining ahvoli hamda uni rivojlantirish strategiyalari ko'rib chiqilgan. Kitobning inson tafakkuri, tarbiyasi va intellektual salohiyatini shakllantirishdagi o'rni qayta baholanadi va kitobxonlikni qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy tashabbuslarning zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Kitobxonlik, axborot asri, raqamli madaniyat, o'qish madaniyati, yoshlar, tafakkur, internet, audiokitob, elektron kutubxona, ma'naviyat.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida jamiyat hayoti axborot oqimi bilan chambarchas bog'liq holda kechmoqda. Har bir inson uchun zarur bo'lgan bilim, tajriba, yangiliklar son-sanoqsiz manbalar orqali tezda tarqalmoqda. Biroq axborotning ko'pligi uning sifatini, inson tafakkuriga ta'sirini kafolatlamaydi. Shu bois, **kitob — asosiy bilim va tafakkur manbai sifatida** bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotgani yo'q, balki yanada orttirib bormoqda.

Kitob o'qish orqali inson tafakkuri shakllanadi, dunyoqarashi kengayadi, ruhiy dunyosi boyiydi. Axborot asrida esa bu jarayon yanada murakkablashgan: inson ko'proq o'qiydi, lekin kamroq fikrlaydi. Shunday sharoitda yosh avlodda o'qish madaniyatini shakllantirish, kitobga bo'lgan mehrni uyg'otish, uni texnologik vositalar bilan uyg'unlashtirish masalalari dolzarb bo'lib bormoqda.

Mazkur maqolada ana shu masalalar chuqur yoritilib, axborot asrida kitobxonlikni saqlab qolish va rivojlantirishning samarali yo'llari muhokama qilinadi.

Bugungi axborot asrida insoniyat oldida turgan eng katta vazifalardan biri – ilmiy, ma'naviy va madaniy qadriyatlarni saqlab qolgan holda, ulardan to'g'ri va samarali foydalanishdir. Bu borada kitob va kitobxonlikning o'rni beqiyosdir. Raqamli texnologiyalar, internet va sun'iy intellekt imkoniyatlari kundalik hayotimizga chuqur kirib kelgan bir paytda, kitobning jamiyatdagi vazifasi va ta'siri haqida qayta mulohaza yuritish lozim bo'lib qolmoqda.

Axborot asrining asosiy xususiyati – tezkorlik, ko‘p ma’lumotga ega bo‘lish, raqamli kontentning oson tarqalishidir. Bu jarayon, albatta, insoniyat taraqqiyoti uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq aynan shu imkoniyatlar ortida ko‘plab muammolar ham paydo bo‘lmoqda. Jumladan, kitobxonlik darajasining pasayishi, mutolaa madaniyatining yo‘qolishi, yoshlar orasida bilim emas, balki faqat informatsiyani iste’mol qilish holatining kuchayib borayotgani kuzatilmoqda.

Zamonaviy jamiyatda kitob o‘rnini internet, bloglar, videodarslar va ijtimoiy tarmoqlar to‘ldirayotgani ayon. Biroq bu vositalarning aksariyati inson tafakkurini chuqur tahlilga emas, yuzaki fikrlashga olib keladi. Kitob esa nafaqat bilim manbai, balki tanqidiy fikrlash, estetik dunyoqarash, axloqiy me’yorlar va madaniyatning shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Aynan shuning uchun kitobxonlik bugun har qachongidan ham dolzarbdir.

Mutolaa qilish orqali inson o‘z fikrlarini mustahkamlash, mantiqiy mulohaza yuritish, ichki intizomni rivojlantirish imkoniga ega bo‘ladi. Kitoblar orqali tarixni bilamiz, bugunni anglaymiz, kelajakni tasavvur qilamiz. Inson tafakkurining shakllanishida, ong va ruhiyatning uyg‘unlashuvida mutolaa muhim vositadir.

Raqamli davrda kitobning yangi ko‘rinishlari – elektron kitoblar, audiokitoblar, PDF shakllari paydo bo‘lib, mutolaaga qulayliklar yaratmoqda. Bu imkoniyatlar, albatta, qadimiy kitob shakliga nisbatan ko‘proq foydalanuvchini qamrab olishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida audiokitoblar yoki elektron formatdagi darsliklar, badiiy asarlar keng tarqalgan. Biroq shuni ham unutmaslik kerakki, bu shakllarda o‘qish jarayoni ko‘p hollarda yuzaki kechadi: e’tibor susayadi, fikrga chuqur sho‘ng‘ish kamayadi, mutolaa maqsadi noto‘g‘ri yo‘naltiriladi.

Shu bois, mutolaani nafaqat vosita sifatida, balki **madaniyat sifatida** qarash zarur. Kitobxonlik madaniyati – bu oddiy o‘qish emas, balki o‘qiganini tushunish, fikr yuritish, tahlil qilish, savollar qo‘yish va ularga javob izlash madaniyatidir. Bunday madaniyatni shakllantirish esa ta’lim tizimi, oila, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy institutlarning birgalikdagi harakati orqali amalga oshiriladi.

Bugungi O‘zbekistonda yoshlar orasida kitobxonlikni oshirish bo‘yicha muhim tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan 5 muhim tashabbusdan biri aynan yoshlar o‘rtasida kitobxonlikni rivojlantirishga qaratilgani bejiz emas. Shu asosda maktab, kollej, universitet va kutubxonalarda

o'quvchilarni kitobga jalb etish, ular o'rtasida kitob tanlovlari, mutolaa klublari tashkil etilishi yo'lga qo'yilmoqda.

Shuningdek, internet tarmog'ida "Kitob.uz", "ZiyoNet", "Respublika bolalar kutubxonasi" kabi onlayn platformalar orqali turli yosh toifasidagi o'quvchilarga mos elektron va audiokitoblar taqdim etilmoqda. Bu esa raqamli texnologiyalar va an'anaviy mutolaani uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Shuni unutmaslik kerakki, kitob bilan ishlash madaniyati mustaqil o'rganish, izlanish va o'z ustida ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. O'qituvchi, ota-ona yoki murabbiy bu borada yosh avlodga ibrat bo'lishi kerak. Bolalikdan kitobga bo'lgan muhabbat uyg'otilsa, o'quvchining intellektual salohiyati yuksaladi, mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Ayniqsa, zamonaviy axborot oqimi sharoitida tanlab o'qish, tanqidiy fikr yuritish, yolg'on va haqiqatni ajrata olish qobiliyati – yosh avlod uchun eng muhim tayanchlardan biridir.

Axborot asrida kitob o'qish ko'p bilim olish emas, balki chuqur, maqsadli va o'zgaruvchan tafakkur egasiga aylanish deganidir. Shu bois, kitobxonlikni nafaqat ma'naviy ehtiyoj sifatida, balki raqobatbardosh jamiyat qurish yo'lidagi zarurat sifatida baholash lozim.

Axborot asrida insoniyatning fikrlash, bilim olish va o'zini namoyon etish imkoniyatlari keskin o'zgardi. Ammo bu jarayonda insonning ichki dunyosi, ma'naviyati va tafakkuri faqatgina raqamli texnologiyalar orqali shakllanmaydi. Kitob — bu qadimiy va abadiy bilim manbai bo'lib, o'z mohiyatini yo'qotmaydi, aksincha, yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Ushbu maqolada axborot asri sharoitida kitobning ahamiyati, yoshlar orasida mutolaa madaniyatini shakllantirish yo'llari, elektron va audiokitoblarning o'rni hamda ta'lim va tarbiyada kitobxonlikning tutgan o'rni chuqur tahlil qilindi. Xulosa sifatida shuni ta'kidlash joizki, raqamli dunyoda ommaviy axborot vositalari bilan bir qatorda, mutolaani targ'ib qilish, o'qish odatlarini rivojlantirish va fikrni chuqur o'rgatish jamiyat barqarorligi va taraqqiyoti uchun muhim omildir.

Kitob — tafakkur kaliti, ma'naviyat poydevori, kelajak garovidir. Shuning uchun ham kitobxonlikni rivojlantirish nafaqat ma'rifiy, balki milliy taraqqiyot strategiyasining muhim yo'nalishidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch”. — T.: Ma’naviyat, 2008.
2. “Kitobxonlik madaniyati” (ilmiy-uslubiy to‘plam). — T.: Ma’naviyat, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 5 muhim tashabbusi asosida yoshlar bilan ishlash dasturlari. — T.: Adolat, 2019.
4. Qodirova N. “Axborot asrida o‘quvchi tafakkurining shakllanishida kitobning roli”. — Toshkent, 2020.
5. www.kitob.uz — O‘zbekiston Respublikasi axborot kutubxona tizimi rasmiy portali.
6. UNESCO Report: “Reading in the digital age”. — Paris, 2021.
7. Sattorova M. “Mutolaa va ma’naviyat”. — T.: Fan, 2021.
8. Niyozova G. “Zamonaviy axborot vositalari va yoshlar ongiga ta’siri”. — Jurnal: “Ma’naviyat va Ma’rifat”, 2023.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

